

Keskkonnaministri määruse
„Keskkonnaministri 3. juuli 2006. a määruse nr 43
„Must-toonekure ja suur-konnakotka püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-
eeskiri” muutmine” eelnõu
SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

Looduskaitseseaduse § 10 lõike 2 alusel on keskkonnaministri 3. juuli 2006. a määrusega nr 43 „Must-toonekure ja suur-konnakotka püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri” võetud kaitse alla Järva maakonnas Türi vallas Jõeküla ja Kändliku külas ning Rapla maakonnas Kehtna vallas Kastna külas asuv Koidula must-toonekure püsielupaik. Eelnõukohase määrusega muudetakse kaitstava loodusobjekti tüüpi, kuna püsielupaiga maa-ala liidetakse Tillniidu looduskaitsealaga. Koidula must-toonekure püsielupaik hõlmab osaliselt Tillniidu loodusala.

Tillniidu looduskaitseala moodustatakse kõrge loodusväärtusega metsaelupaigatüüpide, metsavajakute alade ja kaitsealuste liikide ja nende elupaikade kaitseks. Püsielupaiga maa-ala on osa terviklikust loodusväärtuste kompleksist, mistõttu on see ala otstarbekas kaitsealaga liita.

Keskkonnaministri määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti kaitse planeerimise büroo kaitse planeerimise spetsialist Kristi Pai (tel 384 8681, e-post kristi.pai@keskkonnaamet.ee), eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti kaitse planeerimise büroo juhtivspetsialist Riina Kotter (tel 503 7128, e-post riina.kotter@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti üldosakonna jurist Reelika Metshein (tel 5697 7994, e-post reelika.metshein@keskkonnaamet.ee), Keskkonnaministeeriumi kontaktisik eelnõu ministeeriumitevahelisel kooskõlastamisel ja kinnitamisel on Marika Erikson, (tel 626 2880, e-post marika.erikson@envir.ee), keeleliselt on toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu ja muudatuste põhjendused

Tillniidu looduskaitseala kaitse-eesmärk on kaitsta metsakooslusi, sealhulgas laane-, salu- ja soovikumetsi. Kaitsealal kaitstakse loodusdirektiivi I lisas nimetatud elupaigatüüpe, milleks on vanad loodumetsad (9010*) ning soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*). Kaitsealal kaitstakse kaitsealuseid linnuliike väike-konnakotkast (*Aquila pomarina*) ja must-toonekurge (*Ciconia nigra*) ning nende elupaiku.

Tillniidu looduskaitseala puhul ei võeta kaitse alla uut ala, vaid liidetakse lähestikku paiknevad ning sarnaste kaitse-eesmärkidega ja sarnast kaitsekorda nõudvad alad üheks terviklikuks kaitsealaks ja kehtestatakse uus kaitse-eeskiri. Püsielupaigana kaitstakse ainult konkreetse liigi elupaika, mitte erinevate väärtustega looduskompleksi. Koidula must-toonekure püsielupaiga maa-ala on osa terviklikust loodusväärtuste kompleksist, mistõttu on see ala otstarbekas kaitsealaga liita. Lisaks must-toonekure elupaigale leidub püsielupaiga territooriumil ka kaitse-eesmärgiks olevaid metsaelupaigatüüpe – vanad loodumetsad ning soostuvad ja soo-lehtmetsad.

Tillniidu looduskaitseala moodustamise tõttu puudub vajadus ala kaitsmiseks püsielupaigana. Tillniidu looduskaitseala kaitsekord tagab must-toonekure elupaiga säilimise. Püsielupaiga territoorium, mis kuulus ka varem sihtkaitsevööndisse, on kaitseala koosseisus määratud

Koidula sihtkaitsevööndisse. Määruse muutmise ei kaasne alade kaitse alt välja arvamist, muutub vaid kaitstava loodusobjekti tüüp ja kaitsekord. Selleks et vältida sama ala topeltkaitset, tunnistatakse kehtetuks keskkonnaministri 3. juuli 2006. a määruse nr 43 „Must-toonekure ja suur-konnakotka püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri” § 2 lõike 3¹ punkt 1, millega võeti kaitse alla Koidula must-toonekure püsielupaik. Seoses sellega eemaldatakse määruse § 5 lõikes 1 esitatud püsielupaikade loetelust „Koidula” ja tunnistatakse kehtetuks lisas esitatud Koidula püsielupaiga kaart.

Moodustatava Tillniidu looduskaitseala pindala on 403,7 ha. Kaitsealale juurde liidetud Koidula must-toonekure püsielupaiga pindala on 57,2 ha ja see asub kogu ulatuses riigimaal. Püsielupaiga piir viiakse kaitsealaga liitmisel vastavusse põhikaardi objektide ja maaüksuste piiridega.

3. Menetluse kirjeldus

Tillniidu looduskaitseala moodustamise väljatöötamise kavatsusega sai avalikkuse kaasamise käigus tutvuda Keskkonnaameti veebilehel, Keskkonnaameti Türi kontoris, Türi Vallavalitsuses ja Kehtna Vallavalitsuses kuni 07.09.2018. Teade väljatöötamise kavatsuse kohta avaldati 21.08.2018 ajalehes Järva Teataja ja 22.08.2018 ajalehes Raplamaa Sõnumid. Avalikustamise käigus saadeti kahele eramaaomanikule, Riigimetsa Majandamise Keskusele, Kotkaklubile ning Türi ja Kehtna Vallavalitsusele väljatöötamise kavatsus paber kandjal või elektrooniliselt ning paluti kaitseala moodustamise kohta arvamust avaldada. Väljatöötamise kavatsust puudutav arutelu pidi toimuma 18.09.2018 Keskkonnaameti Türi kontoris, kuid arutelule ei tulnud ühtegi osalejat. Avalikkuse kaasamise käigus väljatöötamise kavatsuse kohta Keskkonnaametile arvamusi ei esitatud. Tillniidu looduskaitseala moodustamise menetlus algatati keskkonnaministri 30.10.2019 käskkirjaga nr 1-2/19/693.

Tillniidu looduskaitseala kaitse-eeskirja eelnõu avalik väljapanek, mille käigus selgitati ka Koidula must-toonekure püsielupaiga liitmist kaitsealaga, toimus 20.05–05.06.2020 Keskkonnaameti, Türi ja Kehtna Vallavalitsuse veebilehel. Teade kaitse-eeskirja eelnõu avaliku väljapaneku kohta ilmus 19.05.2020 üleriigilise levikuga ajalehes Õhtuleht ja kohalikus ajalehes Järva Teataja ning 20.05.2020 kohalikus ajalehes Raplamaa Sõnumid. Väljaandes Ametlikud Teadaanded ilmus avalikustamise teade 15.05.2020.

Looduskaitseaduse §-s 9 sätestatud kaitse alla võtmise menetluse käigus saadeti Riigimetsa Majandamise Keskusele ning Kehtna ja Türi Vallavalitsusele teade kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise, sh avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta. Kirjas paluti esitada parandusettepanekud ja vastuväited kaitse-eeskirja eelnõu kohta. Kirjad sisaldasid teadet, et kui vastuväiteid ega parandusettepanekuid kirjas nimetatud tähtajaks (05.06.2020) ei esitata, arvestatakse, et menetlusosalistel vastuväited puuduvad. Lisaks tehti kirjas ettepanek arutada asja ilma avaliku aruteluta. Avalikku arutelu ei toimunud, sest soovi selle korraldamiseks ei esitatud.

Koidula must-toonekure püsielupaiga liitmise kohta Tillniidu looduskaitsealaga ettepanekuid ega vastuväiteid ei esitatud. Riigimetsa Majandamise Keskus palus selgitada, kui kaua kaitstakse võimalikku must-toonekure elupaika, kus lind ei ela. Menetlusosalisele selgitati, et must-toonekure kaitse tegevuskava kohaselt tuleb jätkuvalt kaitsta ka neid elupaiku, kus linnud pole viimaste aastate jooksul pesitsenud. Koidula must-toonekure püsielupaiga territooriumil olevat elupaika on hinnatud liigile jätkuvalt sobivaks pesitsuskohaks seal leiduva vana metsa

osakaalu tõttu. Tillniidu looduskaitseala kaitse-eesmärgi seadmisel on arvestanud sellega, et kuna kaitsealal on olemas liigi jaoks sobiv elupaik, siis võimaldab see must-toonekurel alale tagasi pöörduda.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu koostamisel on arvestatud EÜ Nõukogu direktiiviga 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50).

EÜ Nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ ehk loodusdirektiivi artikli 2 lõike 1 kohaselt on nimetatud direktiivi eesmärk looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsmisega kaasa aidata bioloogilise mitmekesisuse säilimisele EL liikmesriikide territooriumil. Loodusdirektiivi artikli 3 lõigete 1 ja 2 kohaselt luuakse Euroopa ökoloogiline võrgustik Natura 2000, mille loomisse annab oma panuse iga liikmesriik võrdeliselt sellega, millisel määral leidub tema territooriumil loodusdirektiivis nimetatud looduslike elupaigatüüpe ja liikide elupaiku. Vastavalt Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” lisa 1 punkti 2 alapunktile 437 on Natura 2000 võrgustiku loodusalaks esitatud Tillniidu loodusala, mis hõlmab osaliselt Tillniidu looduskaitseala. Seetõttu tuleb Tillniidu looduskaitseala tegevuse kavandamisel hinnata selle mõju kaitse-eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade kohta kehtivaid erisusi.

Tillniidu loodusala on kinnitatud Natura 2000 võrgustiku alaks Euroopa Komisjoni 12. novembri 2007. a otsusega 2008/24/EÜ, millega võeti vastavalt nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade esimene ajakohastatud loetelu (teatavaks tehtud numbri K(2007) 5402 all, ELT L 12, 15.01.2008, lk 118–382). Viimati ajakohastati boreaalse biogeograafilise piirkonna loodusalade nimekirja Euroopa Komisjoni 21. jaanuari 2021 rakendusotsusega (EL) 2021/158, millega võeti vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade loetelu neljateistkümnnes uuendatud versioon (teatavaks tehtud numbri C(2021) 18 all, ELT L 51, 15.2.2021, lk 1—186).

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Kaitstava ala tüübi muutmine aitab paremini tagada kõrge loodusväärtusega metsaelupaigatüüpide ja must-toonekure elupaiga kaitse. Kehtestatav kaitsekord arvestab ala eesmärgiks olevate väärtuste kaitse vajadusi ja selle rakendamine tagab nende säilimise.

Tillniidu looduskaitseala moodustamine aitab kaasa rahvusvaheliste kohustuste täitmisele, seega on mõju välissuhetele positiivne. Looduse mitmekesisuse ehk elurikkuse säilitamise ja suurendamise vajaduse sätestavad nii Euroopa 2020 kui ka Ressursitõhusa Euroopa tegevuskava. Sellest tulenevalt on elurikkuse vähenemise peatamiseks ja taastamiseks kinnitatud EL elurikkuse strateegia aastani 2020 (KOM(2011)2441), mis seab liikmesriigile konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid elurikkuse (liikide ja elupaikade seisundi) parandamiseks aastaks 2020. Kinnitatav õigusakt toetab otseselt nende eesmärkide saavutamist.

Koidula must-toonekure püselupaik on alates 3. juulist 2006. a riikliku kaitse all ja jääb ka edaspidi kaitse alla Tillniidu looduskaitseala koosseisus, mistõttu puudub määruse jõustumisel

oluline mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele.

Planeeringud tuleb kooskõlla viia kehtestatud õigusaktidega. Seega mõjutab määruse kehtestamine ka kehtestatud planeeringuid. Meile teadaolevalt vastuolusid kehtivate planeeringutega ei ole, mistõttu oluline mõju selles küsimuses puudub. LKS § 9 lõike 7¹ punktide 3 ja 4 järgi on avalikustamise üks eesmärk saada menetlusosalistelt neile teadaolevad andmed, mis on eelnõuga seotud.

Maamaksuseaduse § 4 lõike 1 punkti 1¹ kohaselt kaitsealade ja püsielupaikade sihtkaitsevööndi maalt maamaksu ei maksta. Maamaksuseaduse § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima kaitse-eeskirja jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuaril. Püsielupaiga Tillniidu looduskaitseala koosseisu liitmisel ei muutu ala tsoneering, mistõttu kohaliku omavalitsuse tulubaasi määrus ei mõjuta.

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 20 võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisasja väärtusele vastava tasu eest. Kuna kaitsealaga liidetakse riigi omanduses olev maa, siis puudub määruisel mõju riigile omandamise osas.

Püsielupaiga territooriumile ei jää hooldamist ja taastamist vajavaid poollooduslikke kooslusi. Samuti puudub mõju Natura 2000 erametsamaa toetuse eelarvele, sest tegemist on riigimaaga.

Vastavalt Riigimetsa Majandamise Keskuse arvutustele vähendab range kaitse Järvemaal puidukasutuse tulu keskmiselt 101 eurot hektari kohta aastas. Püsielupaiga liitmine Tillniidu looduskaitsealaga ei mõjuta metsamajandamises saamata jäävat tulu, sest ala kaitsekord oluliselt ei muutu.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Määruse vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruisel üldkorralduse tunnustele sätteid, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu on kooskõlastatud teiste ministriumitega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu (toimiku nr 20-1364). Ministriumid on kooskõlastanud eelnõu või kooskõlastanud eelnõu vaikimisi. Vabariigi Valitsuse reglemendi § 7 lõike 4 kohaselt, kui kooskõlastaja ei ole sama paragrahvi

lõigetes 1–3 sätestatud tähtaja jooksul eelnõu kooskõlastanud või jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, loetakse eelnõu kooskõlastatuks.